

INFORM EMN

Výzvy a osvedčená prax pri návratoch a reintegráciách nelegálnych migrantov do západnej Afriky

ÚVOD¹

Cieľom tohto informu EMN je posúdiť dosah programov asistovaných dobrovoľných návratov a reintegrácií (AVRR) na návrat a reintegráciu v krajinách západnej Afriky, opísať, ako členské štáty prispôsobujú svoje programy na podporu návratu do tohto regiónu, a identifikovať výzvy a osvedčenú prax pri návrate/reintegráciách v západnej Afrike.²

HLAVNÉ POZNATKY

- ★ Politické nepokoje, hospodárske ťažkosti a choroby zapríčinili rozsiahle zmiešané migračné toky zo západoafrických krajín do členských štátov EÚ.
- ★ V rokoch 2009 až 2013 bolo **124 940** žiadateľov o azyl občanmi krajín západnej Afriky, čo je **8 % z celkového počtu** všetkých žiadateľov o azyl v EÚ počas tohto obdobia, pričom na území EÚ sa nezákonne zdržiavalo **176 840** štátnych príslušníkov tretích krajín (ŠPTK) zo západnej Afriky.
- ★ V rokoch 2009 – 2013 **počet Západoafričanov, ktorým bolo vydané rozhodnutie o návrate, klesol** z 49 010 v r. 2009 na 37 340 v r. 2013 (-24

%). Podobne sa **počet Západoafričanov vrátených z krajín EÚ-28 znížil** z 9 420 v r. 2009 na 7 965 v r. 2013 (-15 %).

- ★ **Členské štáty EÚ čelia množstvu prekážok pri vracaní štátnych príslušníkov tretích krajín do západnej Afriky.** Tie zahŕňajú ťažkosti pri získaní cestovných dokladov, obmedzenú prítomnosť veľvyslanectiev/konzulátov západoafrických krajín v EÚ a obmedzenú spoluprácu s orgánmi v krajinách pôvodu, najmä v prípade nedobrovoľných návratov, politickú nestabilitu v niektorých krajinách regiónu a určité nedostatky v infraštruktúre a komunikáciách.
- ★ Navrátilci do západoafrických krajín majú nárok byť zapojení do **programov asistovaných dobrovoľných návratov a reintegrácií** realizovaných všetkými členskými štátmi. Niektoré členské štáty pritom zaviedli **osobitné** programy zamerané na poskytovanie pomoci pri návrate do konkrétnych západoafrických krajín.
- ★ Členské štáty prihliadajú na **osobitné potreby jednotlivcov** prostredníctvom individuálneho posúdenia zraniteľnosti a zdravotných potrieb navrátilcov.
- ★ Poskytovanie informácií o programoch pomoci pri dobrovoľných návratoch a reintegráciách je kľúčovým prvkom jednotlivých fáz návratu. Väčšina členských štátov **systematicky organizuje informačné aktivity** v rámci svojho územia s cieľom motivovať a pripraviť štátnych príslušníkov

¹ Tento inform EMN vychádza z informácií zozbieraných prostredníctvom ad-hoc otázky EMN č. 2014.593 „Programy návratu a reintegrácie v západoafrických krajinách“. Odpovede doručili Belgicko, Bulharsko, Cyprus, Fínsko, Francúzsko, Írsko, Holandsko, Lotyšsko, Luxembursko, Maďarsko, Malta, Nemecko, Poľsko, Portugalsko, Rakúsko, Slovenská republika, Slovinsko, Spojené kráľovstvo, Španielsko, Švédsko a Taliansko.

² Na účely tohto informu bolo do analýzy zahrnutých týchto 10 krajín: Nigéria, Senegal, Mali, Ghana, Pobrežie Slonoviny, Gambia, Mauretánia, Kapverdy, Guinea-Bissau a Sierra Leone.

tretích krajín na návrat. Medzi takéto aktivity patrí napríklad poradenstvo v prijímacích zariadeniach/zariadeniach určených na zaistenie cudzincov, distribúcia letákov, plagátov, brožúr, on-line informácií, bezplatná linka pomoci, asistenčné pracoviská pre návraty atď.

★ **Osvedčená prax** pri návrate a reintegrácii zahŕňa:

- > **zapájanie diaspór** a/alebo organizácií do kontaktovania, informovania a presvedčania migrantov,
- > **prispôsobovanie podpory** potrebám jednotlivcov,
- > pomoc pri hľadaní **zamestnania alebo** vyhľadávanií **podnikateľských možností** štátnym príslušníkom tretích krajín zo západnej Afriky **po ich návrate**,
- > mobilizácia poznatkov **miestnych organizácií v krajinách návratu**,
- > **analýza migračnej dynamiky** a fenoménu **migrácie medzi štátmi**.

POZADIE

Podľa definície OSN región západnej Afriky zahŕňa týchto 16 krajín: Benin, Burkina Faso, Kapverdy, Pobrežie Slonoviny, Gambia, Ghana, Guinea, Guinea-Bissau, Libéria, Mali, Mauretánia, Niger, Nigéria, Senegal, Sierra Leone a Togo³. Na účely toto informu boli do analýzy zahrnutých týchto 10 krajín:⁴ **Nigéria, Senegal, Mali, Ghana, Pobrežie Slonoviny, Gambia, Mauretánia, Kapverdy, Guinea-Bissau a Sierra Leone.**

Niektoré krajiny západnej Afriky boli v uplynulých rokoch poznačené nestabilnou politickou situáciou a vnútornými konfliktami. 11-ročná občianska vojna v **Sierre Leone** v rokoch 1991 až 2002 viedla k rozsiahlemu porušovaniu ľudských práv a priniesla 50 000 obetí. Militantné islamistické hnutie Boko-Haram pôsobiace v severovýchodnej **Nigérii** má na svedomí 3 000 ľudských životov len za rok 2014 a vyše milión vysídlených osôb.⁵ Od začiatku roku 2012 prebieha ozbrojený konflikt v **severnom Mali**, do ktorého sú zapojení tuaregskí separatisti a islamistické hnutie⁶. Začiatkom roku 2013 sa uskutočnili dve vlny násilných protestov proti nedostatočnej transparentnosti vo voľbách v **Guinei**, ktoré mali za následok etnické konflikty s niekoľko stovkami obetí na životoch.⁷

Viacero krajín západoafrického regiónu zasiahlo vírus eboly, ktorý vypukol v marci 2014 v **Guinei** a odtiaľ sa neskôr rozšíril do **Sierry Leone, Libérie, Nigérie, Mali a Senegal**. K 3. 12. 2014 bolo hlásených až 17 145 prípadov eboly s 6 000 úmrtiami, pričom úmrtnosť dosiahla až 72 % v krajinách, v ktorých sa ochorenie rozšírilo najviac.⁸

V rokoch 2009 až 2013 dosiahol počet žiadateľov o azyl zo západnej Afriky⁹ **124 940**, čo je 8 % z celkového počtu všetkých žiadateľov o azyl v EÚ v danom období.¹⁰ Dve najčastejšie krajiny pôvodu boli **Nigéria** (49 330) a **Mali** (15 295). V **Nigérii** bolo tohto roku presídlených 3 300 000 ľudí, v dôsledku čoho je tak jednou z 10 krajín na svete s najvyšším počtom vnútorne vysídlených osôb v r. 2014.¹¹

V období rokov 2009 až 2013¹² bolo identifikovaných až **176 840** štátnych príslušníkov tretích krajín zo západnej Afriky s nelegálnym pobytom na území EÚ, čo predstavuje v priemere 7,4 % z celkového počtu štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa vrátili z EÚ-28 do krajiny pôvodu. Počas toho istého obdobia bolo vydané rozhodnutie o návrate až **210 180** občanom zo Západnej Afriky, čo je v priemere 8,3 % zo všetkých štátnych príslušníkov tretích krajín nelegálne sa zdržiavajúcich na území EÚ-28.

V rokoch 2009 až 2013 bolo z EÚ¹³ vrátených **43 135** západoafrických ŠPTK, čo predstavuje v priemere 4,6 % z celkového počtu návratov vykonaných v rámci EÚ-28. Z tohto počtu boli medzi najčastejšie vracanými štátnymi príslušníkmi krajín západnej Afriky občania **Nigérie** a **Ghany**, ktorí predstavovali 74 % zo všetkých 10 krajín zahrnutých do tejto analýzy. Na druhej strane **Sierra Leone, Kapverdy, Mauretánia** a **Guinea-Bissau** sú štáty s najnižším počtom navrátilcov z EÚ s podielom 5 %.

Členské štáty EÚ čelia množstvu prekážok pri vracaní štátnych príslušníkov tretích krajín do západnej Afriky. Ide o ťažkosti pri získavaní cestovných dokladov, geografické umiestnenie veľvyslanectiev/konzulátov v členských štátoch EÚ, spoluprácu s orgánmi v krajinách pôvodu, najmä v prípade nedobrovoľných návratov, politickú nestabilitu v niektorých krajinách regiónu a určité nedostatky v infraštruktúre a komunikáciách vo väčšine týchto krajín.

³ Pozri kategorizáciu krajín podľa OSN: <http://millenniumindicators.un.org/unsd/methods/m49/m49regin.htm>

⁴ Rozhodnutie prijaté EMN REG na workshope dňa 18. 6. 2014.

⁵ <http://www.theguardian.com/world/2014/nov/28/nigeria-multiple-bomb-blasts-kano-mosque>.

⁶ <http://www.aljazeera.com/indepth/spotlight/mali/>.

⁷ <http://www.reuters.com/article/2013/07/24/us-guinea-violence-idUSBRE96N15L20130724>

⁸ <http://www.who.int/csr/disease/ebola/situation-reports/en/>

⁹ Štatistické údaje ohľadom západnej Afriky, ktoré sú analyzované v tomto informe, zohľadňujú 10 vyššie uvedených prioritných krajín.

¹⁰ Výpočty vychádzajú z údajov Eurostatu [migr_asyappctza]

¹¹ https://www.ecoi.net/file_upload/1729_1415183713_atlas-en.pdf

¹² Zdroj: Eurostat [migr_eiord].

¹³ Zdroj: Eurostat [migr_eirtn].

V dôsledku nedávneho rozšírenia vírusu ebola v časti regiónu prijali niektoré členské štáty opatrenia. Nemecko v individuálnych prípadoch prerušilo niektoré návraty do krajín zasiahnutých ebolou. Malta dočasne prerušila výkon nútených návratov do Nigérie, ktorý sa už však medzičasom obnovil; podobné opatrenie zasiahlo aj niektoré dobrovoľné odchody. Aj ďalšie členské štáty sa rozhodli posunúť niektoré spoločné návratové operácie agentúry Frontex v Nigérii. Tieto operácie by sa mali obnoviť v r. 2015. Vo Švédsku platia obmedzenia na vycestovanie do Libérie, Guiney a Sierry Leone pre pracovníkov zabezpečujúcich prepravu migrantov. Ďalšie krajiny, vrátane Holandska, Litvy a Spojeného kráľovstva, dôkladne monitorujú rozšírenie ochorenia spôsobeného vírusom ebola v západoafrických krajinách a podľa toho prijímajú rozhodnutia o návratoch.

1. TRENDY V OBLASTI NÁVRATOV Z EÚ A JEJ ČLENSKÝCH ŠTÁTOV DO ZÁPADNEJ AFRIKY¹⁴

1.1. Všeobecné trendy v EÚ v oblasti návratov do západnej Afriky

V rokoch 2009 – 2013 počet Západoafričanov z 10 prioritných krajín, ktorým bolo vydané rozhodnutie o návrate, klesol z 49 010 v r. 2009 na 37 340 v r. 2013 (-24 %). Podobne počet Západoafričanov vrátených z EÚ sa znížil z 9 420 v r. 2009 na 7 965 v r. 2013 (-15 %).

37 340 Západoafričanov, ktorým bolo vydané rozhodnutie o návrate v r. 2013, predstavovalo 8,7 % z celkového počtu osôb, ktorým vydané rozhodnutie o návrate (430 230). Počet vrátených Západoafričanov (7 965) predstavoval 4,3 % z celkového počtu ŠPTK vrátených do tretej krajiny na základe rozhodnutia o návrate (185 090).

V období rokov 2009 až 2013 najviac štátnych príslušníkov tretích krajín zo západnej Afriky vrátilo týchto päť členských štátov: Spojené kráľovstvo, Španielsko, Francúzsko, Holandsko a Taliansko. Podiel návratov vykonaných týmito krajinami predstavoval 81 % zo všetkých návratov vykonaných členskými štátmi EÚ do tohto regiónu v danom období. Uvedených päť členských štátov napríklad v r. 2013 vrátilo 6 360 Západoafričanov, čo je 80 % z celkového počtu ŠPTK s občianstvom krajín západnej Afriky vrátených členskými štátmi v danom roku (t. j. 7 965).

¹⁴ Všetky počty týkajúce sa osôb, ktorým bolo vydané rozhodnutie o návrate, a vrátených osôb na základe rozhodnutia o návrate pochádzajú z databázy Eurostatu, [migr_eiord] a [migr_eirtn]; cit. 19. 11. 2014.

1.2. Zameranie sa na Nigériu a Ghanu: dve západoafrické krajiny s najvyšším počtom navrátilcov z EÚ

Z porovnania štatistických údajov v tabuľkách č. 1, 2 a 3 v prílohe vyplýva, že väčšina štátnych príslušníkov tretích krajín zo západnej Afriky vrátených členskými štátmi EÚ má nigérijské alebo ghanské občianstvo. V r. 2013 bolo vrátených 4 600 Nigérijčanov a 1 270 Ghančanov, čo predstavuje 58 % resp. 16 % z celkového počtu ŠPTK vrátených krajinami EÚ-28 do západnej Afriky (t. j. 7 965).

Nigéria

Za obdobie rokov 2009 až 2013 počet nigérijských občanov, ktorým bolo vydané rozhodnutie o návrate, klesol z 16 195 na 12 475 (-23 %). V r. 2013 bolo vydané rozhodnutie o návrate 12 475 nigérijským občanom, čo je 3 % z celkového počtu ŠPTK, ktorým bolo vydané rozhodnutie o návrate (430 230).

Počet nigérijských občanov vrátených z EÚ klesol z 4 910 na 4 600 (-6 %). V r. 2013 bolo vrátených 4 600 nigérijských občanov, čo predstavuje 2,5 % z celkového počtu ŠPTK vrátených na základe rozhodnutia o návrate (185 090).

Medzi členské štáty, ktoré v rokoch 2009 – 2013 vrátili najviac nigérijských občanov, patrí Spojené kráľovstvo (14 700), Španielsko (1 725), Holandsko (1 720), Taliansko (1 075) a Rakúsko (935): celkovo tieto krajiny vrátili 80 % z celkového počtu vrátených Nigérijčanov.

Pokiaľ ide o asistované návraty, v rokoch 2009 až 2013 bola pomoc pri návrate poskytnutá 2 278 nigérijským občanom¹⁵, čo je 9,3 % z celkového počtu vrátených nigérijských občanov (t. j. 24 475). Percento podporených navrátilcov stúplo z 7,4 % v r. 2009 na 10,4 % v r. 2013. Za rovnaké obdobie bola pomoc pri reintegrácii poskytnutá 4,4 % navrátilcov (1 077)¹⁶. Celkovo sa podiel navrátilcov, ktorým bola poskytnutá pomoc pri reintegrácii, zvýšil z 3,5 % na 4,8 %¹⁷.

¹⁵ „Pomoc pri návrate“ znamená poskytnutie akéhokoľvek stimulu motivujúceho k návratu, t. j. materiálnu/ nefinančnú pomoc (napr. pomoc pri vycestovaní) pred odchodom alebo peňažný príspevok po príchode navrátilca do krajiny návratu.

¹⁶ „Osoby, ktorým bola poskytnutá pomoc pri reintegrácii“ znamená navrátilci, ktorým bola poskytnutá pomoc pri reintegrácii po príchode do krajiny návratu, napr. v súvislosti s bývaním, vzdelaním a začatím podnikania.

¹⁷ Podiely „osôb, ktorým bola poskytnutá podpora pri návrate“ a „pomoc pri reintegrácii“ vyjadrujú priemerné počty, keďže výpočty vychádzajú zo štatistických údajov z rôznych zdrojov (Eurostat v prípade vykonaných návratov a vnútroštátne zdroje v prípade navrátilcov, ktorým bola poskytnutá podpora pri návrate a reintegrácii). Z tohto dôvodu údaje nemusia byť vždy priamo porovnateľné.

Spomedzi členských štátov pomoc nigérijským občanom pri návrate v rokoch 2009 až 2013 v najväčšej miere poskytli **Spojené kráľovstvo** (801), **Rakúsko** (316), **Švédsko** (281), **Holandsko** (259) a **Nemecko** (191). V rovnakom období reintegračnú pomoc v najväčšej miere poskytli **Spojené kráľovstvo**¹⁸ (405), **Nemecko** (190), **Rakúsko** (180), **Malta** (97) a **Írsko** (70).

Ghana

V rokoch 2009 až 2013 nastal **pokles počtu ghanských občanov, ktorým bolo vydané rozhodnutie o návrate** o 9 % z 4 695 na 4 265. Uvedených 4 265 ghanských občanov, ktorým bolo vydané rozhodnutie o návrate, predstavovalo **1 %** z celkového počtu ŠPTK, ktorým bolo vydané rozhodnutie o návrate (43 230).

Od r. 2009 do r. 2013 **počet ghanských občanov vrátených z členských štátov EÚ klesol** z 1 450 na 1 270 (-12 %). V r. 2013 predstavovalo 1 270 vrátených ghanských občanov podiel **0,7 %** z celkového počtu ŠPTK vrátených na základe rozhodnutia o návrate (185 090).

Najvyšší počet ghanských občanov za obdobie rokov 2009 až 2013 vrátili **Spojené kráľovstvo** (4 275), **Holandsko** (955), **Španielsko** (375), **Nemecko** (315) a **Malta** (185), čo predstavuje 90 % z celkového počtu ghanských občanov vrátených členskými krajinami EÚ.

V rokoch 2009 až 2013 bola **podpora pri návrate** poskytnutá v priemere **15 % Ghančanov** (1 056) z celkového počtu vrátených ghanských občanov (7 020). Počet navrátilcov, ktorým bola poskytnutá pomoc, sa zvýšil z 13,4 % v r. 2009 na 20,4 % v r. 2013. V tom istom roku bola **reintegračná pomoc poskytnutá 7,3 %** navrátilcov (509)¹⁹. Celkovo možno pozorovať rastúci trend v počte navrátilcov, ktorým bola poskytnutá reintegračná pomoc, a to z 6,4 % v r. 2009 na 12,6 % v r. 2013.

V rokoch 2009 až 2013 pomoc pri návrate ghanským občanom spomedzi členských štátov v najväčšej miere poskytli **Spojené kráľovstvo** (309), **Holandsko** (247), **Nemecko** (130), **Taliansko** (74) a **Malta** (73). V rovnakom období pomoc pri reintegrácii v najväčšej

miere poskytli **Nemecko** (130), **Spojené kráľovstvo**²⁰ (109), **Taliansko** (74), **Malta** (73) a **Švédsko** (46).

2. CHARAKTERISTIKA PROGRAMOV PODPORUJÚCICH NÁVRAT DO ZÁPADNEJ AFRIKY

2.1 Druhy poskytovanej pomoci pri asistovaných dobrovoľných návratoch

Osoby vracajúce sa do západoafrických krajín majú nárok byť zapojení do **programov asistovaných dobrovoľných návratov a reintegrácie (AVRR)** realizovaných všetkými členskými štátmi.

★ Vo väčšine členských štátov sa pomoc poskytovaná v rámci takýchto programov nelíši v závislosti od krajiny pôvodu, a preto nie je prispôbená konkrétnym podmienkam v západoeurópskych krajinách.

★ Niektoré členské štáty, napr. **Fínsko, Nemecko** a **Rakúsko**, prispôbujú pomoc poskytovanú v rámci všeobecných návratových a reintegračných programov z hľadiska výšky finančnej alebo materiálnej/ nefinančnej pomoci podľa krajiny pôvodu. V **Rakúsku** môže hodnota materiálnej reintegračnej pomoci dosiahnuť až 4 000 eur v Nigérii v dôsledku vysokých cien ubytovania, najmä v Lagose, ktorý prijíma najväčší počet navrátilcov. V **Nemecku** sa výška finančnej pomoci líši podľa kategorizácie krajín pôvodu do troch skupín. ŠPTK vracajúci sa do západoafrických krajín dostávajú príspevok vo výške 150 až 300 eur.²¹

★ Hoci materiálnej/ nefinančnej pomoci poskytovaná vo **Fínsku** je rovnaká pre všetky krajiny pôvodu²², finančná pomoc sa pohybuje od 500 do 1 000 eur²³ v závislosti od umiestnenia krajiny pôvodu v rebríčku oficiálnej rozvojovej pomoci/výboru pre rozvojovú pomoc OECD (ODA/DAC).

2.2. Osobitné programy AVRR: druh poskytovanej pomoci

Niektoré členské štáty majú **individuálne prispôbené** programy alebo projekty pomoci štátnym príslušníkom tretích krajín pri návrate alebo reintegrácii v konkrétnych západoafrických krajinách, vrátane Nigérie (**Belgicko, Rakúsko** a **Spojené kráľovstvo**), Kapverd (**Francúzsko** a **Holandsko**), Ghany (**Holandsko** a **Spojené kráľovstvo**), Pobrežia Slonoviny (**Francúzsko**), Mali (**Francúzsko**), Gambia

¹⁸ Spojené kráľovstvo poskytlo štatistické údaje o počte asistovaných dobrovoľných návratov v prípade žiadateľov o azyl ako približný počet osôb, ktorým bola poskytnutá reintegračná pomoc za kalendárny rok. Reintegračnú pomoc je možné poskytnúť aj niektorým nelegálnym migrantom, ktorí nežiadali o azyl a ktorí sa vracajú v rámci programu AVRR, údaje o počtoch takýchto prípadov sa však nezverejňujú. Zdroj: Imigračné štatistiky Ministerstva vnútra, júl až September 2014. (Tabuľka rv_06: Removals and voluntary departures by country of destination and type: <https://www.gov.uk/government/publications/immigration-statistics-july-to-september-2014/immigration-statistics-july-to-september-2014#removals-and-voluntary-departures-1>).

¹⁹ Pozri poznámku pod čiarou č. 13.

²⁰ Pozri poznámku pod čiarou č. 14.

²¹ Osoby vracajúce sa do Ghany, Pobrežia Slonoviny a Sierry Leone dostávajú príspevok vo výške 300 eur, ak majú viac než 12 rokov; príspevok vo výške 150 eur sa vypláca osobám do 12 rokov.

²² 1 300 eur pre dospelých, 650 eur pre deti.

²³ Nigéria a Ghana: dospelí 800 eur, maloletí 500 eur. Gambia, Guinea, Mali a Sierra Leone: dospelí 1 000 eur a maloletí 600 eur.

(**Holandsko**), Sierra Leone (**Holandsko**) a Senegal (**Francúzsko a Holandsko**).

Tieto programy alebo projekty majú za cieľ riešiť osobitné prekážky identifikované v príslušných krajinách. Programy, ktoré zahŕňajú poskytovanie materiálnej/ nefinančnej pomoci a reintegračnej pomoci, zahŕňajú osobitnú pomoc pri získavaní cestovných dokladov, psychoterapeutickú podporu, podporu pri zabezpečení ubytovania s prieskumom trhu bývania, vzdelávanie a finančnú podporu pri začatí podnikania.

Spojené kráľovstvo ponúka individuálne prispôbený program rozvoja podnikateľských zručností prostredníctvom reintegračného programu *Halfway House* v Nigérii. Ďalšie príklady sú uvedené v súvislosti s **programom ERIN (Európska reintegračná sieť)** (pozri podkapitolu 2.6).

2.3 Zisťovanie osobitných potrieb navrátilcov

Členské štáty prihliadajú na osobitné potreby migrantov prostredníctvom individuálneho posúdenia s cieľom zistiť najmä zraniteľnosť a zdravotné potreby navrátilcov. Členské štáty uplatňujú tieto postupy, ktoré sa navzájom nevylučujú:

- ★ individuálne konzultácie,
- ★ posúdenie zraniteľnosti,
- ★ posúdenie zdravotného stavu.

Spôsob a čas posudzovania osobitných potrieb sa v jednotlivých členských štátoch líši. Členské štáty najčastejšie vedú individuálne konzultácie so ŠPTK pred vycestovaním i po príchode do tretej krajiny. V prípade zistenia známkov zraniteľnosti je navrátiliec odkázaný na špecialistu, ktorý rozhodne o ďalších osobitných potrebách, pričom pomoc je prispôbená okolnostiam daného jednotlivca. Posúdenie zdravotného stavu sa väčšinou vykonáva v hostiteľskej krajine alebo v krajine pôvodu v závislosti od členského štátu.

2.4. Poskytovanie informácií navrátilcom

Poskytovanie informácií o programoch dobrovoľných návratov a reintegračnej pomoci je kľúčovým prvkom v jednotlivých štádiách návratu. Väčšina členských štátov systematicky realizuje informačné aktivity na svojom území s cieľom podnietiť a primerane pripraviť štátnych príslušníkov tretích krajín na návrat. Medzi takéto aktivity patrí napríklad poradenstvo v prijímajúcich zariadeniach/zariadeniach určených na zaistenie cudzincov, distribúcia letákov, plagátov, brožúr, on-line informácií, bezplatná linka pomoci, asistenčné pracoviská pre návraty atď.

Niektoré členské štáty uvádzajú problémy pri kontaktovaní ŠPTK a pri poskytovaní informácií. Pre niektoré členské štáty je napríklad ťažšie kontaktovať ŠPTK s nelegálnym pobytom v porovnaní so

(zamietnutými) žiadateľmi o azyl. Problémy pri informovaní spočívajú napríklad v jazykovej bariére a nedostatku údajov o konkrétnych možnostiach reintegrácie v krajine pôvodu. Členské štáty uvádzajú, že tieto problémy sa týkajú západoafrických krajín a v širšom kontexte aj návratu ktoréhokoľvek štátneho príslušníka tretej krajiny.

Pokiaľ ide o osvedčené propagačné aktivity podnecujúce k návratu ŠPTK do západoafrických krajín, niektoré členské štáty (**Belgicko, Írsko, Holandsko, Poľsko, Rakúsko a Spojené kráľovstvo**) zdôrazňujú **dôležitú úlohu komunít a/alebo organizácií diaspór**. Osvedčené postupy zahŕňajú:

- ★ vytvorenie kontaktného bodu pre organizácie diaspór v rámci relevantných migračných úradov v členských štátoch (**Holandsko**),
- ★ stretávanie sa so zástupcami organizácií/členov diaspór s cieľom informovať ich o aktivitách na podporu dobrovoľných návratov a podporiť dobrú atmosféru v organizáciách diaspór tak, aby tieto organizácie a komunity ďalej posúvali príslušné informácie potenciálnym navrátilcom (**Belgicko, Írsko, Holandsko, Poľsko, Rakúsko a Spojené kráľovstvo**),
- ★ informačné aktivity s podporou lídrov miestnych komunít (**Írsko, Poľsko**).

Napriek nedostatku kvantitatívnych/preukázateľných dôkazov²⁴ členské štáty uvádzajú tieto **pozitívne dosahy zapájania organizácií a širších komunít diaspór**:

- ★ príslušníci diaspór sú *lepšie* informovaní o programoch,
- ★ informácie sú považované za *dôveryhodné*,
- ★ oslovenie *väčšieho počtu* potenciálnych navrátilcov, vrátane osôb žijúcich mimo azylových zariadení a/alebo nelegálne sa zdržiavajúcich na území EÚ,
- ★ pre dobrovoľný návrat sa rozhodne *viac* štátnych príslušníkov tretích krajín,
- ★ organizácie diaspór žiadajú štát o financovanie na priame poskytovanie reintegračnej pomoci navrátilcom na oplátku za motivovanie k zapájaniu sa do programov AVRR.

Zapojenie sa diaspór tak **podporuje efektívne šírenie informácií o programoch dobrovoľných**

²⁴ EMN sa bude venovať tejto problematike v r. 2015 v štúdiu s pracovným názvom „Poskytovanie informácií o dobrovoľných návratoch štátnym príslušníkom tretích krajín s povinnosťou návratu a migrantom zdržiavajúcim sa mimo organizovaných zariadení“.

návratov a reintegračnej podpore a potenciálne širšie využívanie týchto programov.

2.5 Monitorovanie navrátilcov po príchode do západnej Afriky

Monitorovanie a vyhodnocovanie dôsledkov a primeranosti návratovej a reintegračnej pomoci môže byť významným príspevkom k zabezpečeniu vhodného využívania financií a umožneniu vyhodnocovať efektívnosť a účelnosť projektov.

Niektoré členské štáty (**Belgicko, Fínsko, Francúzsko, Írsko, Luxembursko, Malta, Holandsko, Portugalsko, Rakúsko a Spojené kráľovstvo**) zhromažďujú údaje na účely monitorovania navrátilcov prostredníctvom miestnych implementačných organizácií (napr. IOM alebo iné MVO) v západoafrických krajinách počas 12 mesiacov po príchode. Na základe dotazníkov možno s navrátilcami prebrať tieto okruhy, a to buď osobne alebo prostredníctvom telefonátu:

- ★ celková osobná situácia v krajine návratu (napr. ubytovanie, rodinné vzťahy),
- ★ spôsob poskytovania reintegračnej pomoci,
- ★ overovanie faktúr týkajúcich sa uskutočnených investícií,
- ★ miera spokojnosti s pomocou a s rozhodnutím vrátiť sa,
- ★ budúce plány a vyhliadky.

Francúzsko financuje aj jednoročné štúdium v rámci kariérneho rozvoja v Mali a následne monitoruje osoby zapojené do programu po nastúpení do zamestnania.

Členské štáty vyhodnocujú údaje z monitorovania, ktoré o navrátilcoch zhromaždili implementačné organizácie s cieľom zanalyzovať dosah a primeranosť návratovej a reintegračnej pomoci. Údaje z monitorovania môžu byť dopĺňané individuálnym sledovaním ďalších krokov navrátilcov. **Rakúsko** a **Spojené kráľovstvo** napríklad vyhodnocujú svoje reintegračné programy v Nigérii. Podľa zistení **Spojené kráľovstva** z hodnotenia návratov v rokoch 2006 až 2007 bol program asistovaných dobrovoľných návratov jedným z mnohých faktorov, ktoré ovplyvnili rozhodnutie migrantov vrátiť sa. Jeho existencia umožnila dobrovoľný návrat aj v prípade osôb, ktoré inak nemali prostriedky na návrat; navrátilci boli vo všeobecnosti spokojní s poskytnutou pomocou a potvrdili, že táto pomoc prispela k zabezpečeniu udržateľného návratu. **Francúzsko** vykonalo v r. 2010 finančné zhodnotenie programu reintegrácie v Mali, a v súčasnosti realizuje ďalšiu štúdiu hodnotiacu dosahy reintegrácie a jej komplementárnosť s návratovým programom.

2.6 Spoločné projekty reintegrácie v západoafrických krajinách realizované členskými štátmi EÚ

Na projekte ERIN, t.j. **spoločnom návratovom a reintegračnom programe**, ktorý sa začal 1. 6. 2014 a je financovaný z Európskeho fondu pre návrat, sa zúčastňuje šesť členských štátov EÚ (**Belgicko, Fínsko, Francúzsko, Holandsko, Nemecko a Spojené kráľovstvo**) a Nórsko.

Cieľom programu je poskytnúť:

- ★ reintegračnú pomoc **po** návrate do krajiny pôvodu (tretej krajiny),
- ★ sociálnu podporu navrátilcom a pomoc súvisiacu so zamestnaním poskytovanú zmluvnými partnermi v záujme **dlhodobej reintegrácie** v krajine pôvodu.

Reintegračná pomoc zahŕňa napríklad služby pri príchode, poradenstvo a podporu v styku s oficiálnymi, zdravotnými a charitatívnymi organizáciami a inštitúciami, rekvalifikačné programy, pomoc pri hľadaní zamestnania či pomoc pri začatí podnikania. Podpora bude poskytovaná v materiálnej/ nefinančnej podobe.

Reintegračnú pomoc môžu využiť dobrovoľní navrátilci a osoby s uloženou povinnosťou vrátiť sa do vybraných tretích krajín. Medzi týmito krajinami je spomedzi celého západoafrického regiónu len **Nigéria** a **Guinea**.

3. VÝZVY A OSVEDČENÉ POSTUPY PRI NÁVRATE/REINTEGRÁCII V ZÁPADNEJ AFRIKE

3.1 Prekážky pri návrate

Hlavné **prekážky**, ktorým čelia členské štáty pri **vracaní** štátnych príslušníkov tretích krajín do západoafrických krajín, zahŕňajú:

- ★ navrátilci **sa nechcú vrátiť alebo majú strach z návratu**, keďže by tým museli pripustiť, že ich pokus o emigráciu zlyhal a mohli by tak stratiť tvár v rámci domácej komunity, keďže by sa vrátili s prázdnyimi rukami,
- ★ **nedostatočná spolupráca zo strany zastupiteľských úradov** v členských štátoch EÚ a/alebo kompetentných orgánov v krajinách pôvodu pri vydávaní cestovných dokladov v prípadoch nútených návratov (napr. zamietnutie pomoci alebo výrazne oneskorená odpoveď).

Tieto prekážky sa vyskytujú aj pri návrate ŠPTK do iných krajín.²⁵

²⁵ Štúdiá EMN z r. 2014 Osvedčená praxi pri návrate a reintegrácii nelegálnych migrantov

Medzi špecifické problémy súvisiace s návratom a reintegráciou v západnej Afrike, ktoré uvádzajú členské štáty, patria:

- ★ nie všetky západoafrické krajiny majú **diplomatické zastúpenie vo všetkých členských štátoch EÚ**. Z tohto dôvodu nie je vždy možné viesť pohovory s navrátilcami. Táto skutočnosť ešte viac zhoršuje vyššie uvedený problém a môže viesť k zdĺhavým konaniam pri získavaní cestovných dokladov pre (nútených) navrátilcov;
- ★ **nestabilná vnútroštátna situácia v niektorých krajinách západnej Afriky**, vrátane zdravotných problémov súvisiacich so šírením **vírusu eboly** v poslednom období, ktoré môžu brániť návratu a reintegrácii;
- ★ **ťažkosti pri hľadaní lokálnych/kompetentných partnerov spomedzi MVO v niektorých krajinách/regiónoch návratu**, čo sťažuje poskytovanie reintegračnej pomoci a monitorovanie navrátilcov, najmä v odľahlých oblastiach západoeurópskych krajín;
- ★ **nedostatočná infraštruktúra na zabezpečenie procesu reintegrácie a činností navrátilcov**. V Nigérii to napríklad súvisí s nasýtením trhu s bývaním, nedostatočnou dopravnou infraštruktúrou, rozšírenou korupciou, nespoľahlivými dodávkami elektriny, čo má vplyv na hospodárske činnosti atď.;
- ★ **vysoké náklady na život a bývanie** v niektorých západoafrických krajinách. Napr. v Lagose (Nigérii) si navrátilci často nemôžu dovoliť prenájom domu.

3.2 Najnovšia osvedčená prax

Pokiaľ ide o monitorovanie a hodnotenie asistovaných dobrovoľných návratov a pomoci pri reintegrácii v západoafrických krajinách, niektoré členské štáty uskutočňujú monitorovanie, zatiaľ však bolo vykonaných len obmedzené množstvo hodnotení (pozri podkapitolu 2.5). Členské štáty však uvádzajú, že programy AVRR sú dôležitými nástrojmi pri prekonávaní niektorých prekážok uvedených v podkapitole 3.1 a môžu **prispieť k udržateľnému návratu** viacerými spôsobmi, napríklad:

- ★ **Zapájaním komunit a organizácií diaspór do oslovovania, informovania a presvedčania** ŠPTK zo západoafrických krajín ohľadom účasti v programoch dobrovoľných návratov a reintegrácie (pozri podkapitolu 2.5). V **Holandsku** to viedlo k tomu, že organizácie diaspór požiadali štát o financovanie projektov pomoci pri reintegrácii, ktoré by realizovali priamo tieto organizácie.

- ★ **Prispôbením podpory potrebám jednotlivcov** niektorými členskými štátmi s cieľom zabezpečiť udržateľnejší návrat zvýšením šancí na úspešnú reintegráciu prístupom, ktorý prihliada na individuálne potreby a miestne podmienky (pozri podkapitoly 2.3 a 2.4).
- ★ **Ponuka perspektívneho zamestnania alebo podnikania po návrate štátnych príslušníkov tretích krajín do západnej Afriky**, vytvoriac tak základ na úspešný návrat a tým aj udržateľnejšiu reintegráciu. Takéto možnosti ponúka projekt ERIN (pozri podkapitolu 2.6);
- ★ **Partnerstvom/vytváraním sietí s miestnymi poskytovateľmi služieb môže zvýšiť šancu na účinnú reintegráciu**, keďže sa predpokladá, že lepšie rozumejú potrebám navrátilcov, poznajú ekonomické a sociálne podmienky krajiny návratu a môžu preto pomôcť s poskytovaním individuálne prispôbených služieb.
- ★ **Mobilizáciou poznatkov miestnych organizácií v krajinách návratu** (tento prvok napr. predstavuje hlavné zameranie projektu ERIN).
- ★ **Analyzovaním migračných trendov a fenoménu migrácie medzi štátmi v západoafrickom regióne**. **Portugalsko** uskutočnilo ad-hoc štúdie zamerané na lepšie prispôbenie reintegračných programov a dosiahnutie pozitívnejšieho vplyvu na miestny a regionálny rozvoj.

Nižšie uvádzame príklady prípadových štúdií úspešných príbehov reintegrácie:

Prípád č. 1: Prípadové štúdie programov asistovaných dobrovoľných návratov a reintegrácie (VARRP) v Nigérii/Ghane: Spojené kráľovstvo

1. Program Spojeného kráľovstva VARRP v Nigérii: prípadová štúdia Refugee Action Choices²⁶

Život v Spojenom kráľovstve

Ademola (36) pricestoval z Nigérie na návštevu svojej rodiny v Spojenom kráľovstve v marci 2012. Jeho vízum vypršalo, bál sa však obrátiť sa na orgány s prosbou o radu ohľadom návratu do Nigérie. Pracoval vždy, keď mal na to príležitosť, mal však problém užiť si sa. V r. 2013 požiadal o azyl, jeho žiadosť však bola okamžite zamietnutá.

Rozhodnutie odísť

„V Británii som zostal dlhšie ako bolo povolené, mal som finančné problémy, požiadal som o azyl, nemal som však možnosť získať peniaze na to, aby som mohol zaplatiť

²⁶ Viac informácií je dostupných na http://www.choices-avr.org.uk/stories_of_return

právnikom, aby prevzali môj prípad, resp. aby podporili môj pobyt," vysvetľuje Ademola. Jeho rozhodnutie vrátiť sa do Nigérie nebolo okamžité. „Bolo to veľmi ťažké rozhodnutie, lebo som nemal žiaden dôvod vrátiť sa," hovorí Ademola. Od svojho právnika však počul o službe *Choices*. „Právník mi povedal: ak sa vrátiš do Nigérie, *Choices* ťa podporí," uviedol. Finančná podpora bola ďalším dôležitým prvkom pri rozhodovaní Ademolu.

Ademola zavolať na linku pomoci *Choices* a o dva týždne neskôr sa vrátil do Nigérie. Mal nárok byť zapojený do VARRP (program dobrovoľných asistovaných návratov a reintegrácie), ktorý zahŕňa bezplatnú letenku, finančnú podporu vo výške 1 500 libier, pomoc pri získaní cestovných dokladov a podpory od vyškolených pracovníkov *Choices* počas celého procesu.

Príchod

Ademola letel do Lagosu v októbri 2013. „Dostal som sa tam skoro ráno. Počas prvého mesiaca som býval v hoteli. Tých 500 libier, ktoré mi dali na letisku Heathrow, mi veľmi pomohli – vďaka nim som sa užíval. Kúpil som si nejaké šaty a fotoaparát, vyrazil som do terénu a začal som si hľadať prácu. 1 500 libier nie je veľa, zídu sa však," vysvetlil.

Partner *Choices* v Nigérii (ProNatura International) mu pomohol dostať sa k zvyšku peňazí určených na pomoc pri jeho reintegrácii.

Plány a nádej do budúcnosti

„Mojím plánom do budúcnosti je usilovne pracovať, byť úspešným a robiť všetko tak, ako sa má," povedal Ademola. „Myslím na pozitívne stránky mojej skúsenosti. Pozitívne je, že môžem ísť z jedného miesta na druhé, som zdravý, môžem si sporiť peniaze a môžem sa tešiť na rôzne veci. Svoje skúsenosti z Británie využijem v Nigérii."

predpokladá dobré ekonomické vyhliadky do budúcnosti.

4. ĎALŠIE INFORMÁCIE

Ďalšie informácie o tomto Informe EMN a/alebo o ďalších oblastiach pôsobenia EMN môžete získať na: HOME-EMN@ec.europa.eu.

Spracované v januári 2015

Prípad č. 2: Prípadové štúdie programov asistovaných dobrovoľných návratov a reintegrácie (VARRP) v Nigérii/Ghane: Írsko²⁷.

2. Program VARRP IOM Írska v Ghane

Daniel pracoval v Írsku ako nelegálny migrant 10 rokov, jeho rodina zostala v Ghane. Čelil mnohým ťažkostiam a zápasil o uspokojovanie svojich základných potrieb.

S IOM sa skontaktoval on-line a dozvedel sa o možnostiach programov podpory návratov a reintegrácie v Ghane. Rozhodol sa vrátiť sa do Ghany k svojej rodine. Bolo mu poskytnuté poradenstvo, pomoc pri zakúpení letenky a administratívna podpora.

Po návrate do Ghany bola Danielovi poskytnutá reintegračná pomoc na začatie podnikania, ktorú využil na opätovné naštartovanie a rozvíjanie jeho niekdajšej rybárskej činnosti, ktorá mu umožnila uhradiť školné pre jeho deti.

Daniel dnes chce rozšíriť svoju podnikateľskú činnosť a

²⁷ Zdroj: www.ireland.iom.int.

Tabuľka č. 1: Poznámky

Zdroj: ŠPTK, ktorým bolo vydané rozhodnutie o návrate: Eurostat, „štátni príslušníci tretích krajín, ktorým bolo vydané rozhodnutie o návrate“ [migr_eiord]; cit. 19. 11. 2014
ŠPTK vrátení do tretej krajiny: Eurostat, „štátni príslušníci tretích krajín vrátení do tretej krajiny na základe rozhodnutia o návrate“ [migr_eirtn]; cit. 19. 11. 2014
ŠPTK, ktorým bola poskytnutá pomoc pri návrate a reintegračná pomoc: národné štatistiky NKB EMN zozbierané prostredníctvom ad-hoc prieskumu EMN č. 2014.593 „Programy návratu a reintegrácie v západoafrických krajinách“

* Spojené kráľovstvo Počet osôb, ktorým bola poskytnutá reintegračná pomoc: Spojené kráľovstvo poskytlo štatistické údaje o počte asistovaných dobrovoľných návratov v prípade žiadateľov o azyl ako približný počet osôb, ktorým bola poskytnutá reintegračná pomoc za kalendárny rok. Reintegračnú pomoc je možné poskytnúť aj niektorým nelegálnym migrantom, ktorí nežiadali o azyl a vracajú sa v rámci programu AVRR, údaje o počtoch takýchto prípadov sa však nezverejňujú. Zdroj: Imigračné štatistiky Ministerstva vnútra, júl až September 2014. (Tabuľka rv_06: Removals and voluntary departures by country of destination and type: <https://www.gov.uk/government/publications/immigration-statistics-july-to-september-2014/immigration-statistics-july-to-september-2014#removals-and-voluntary-departures-1>)

Tabuľka č. 2: Poznámky

Zdroj: Nigérijskí ŠPTK, ktorým bolo vydané rozhodnutie o návrate: Eurostat, „štátni príslušníci tretích krajín, ktorým bolo vydané rozhodnutie o návrate“ [migr_eiord]; cit. 19. 11. 2014
Nigérijskí ŠPTK vrátení do tretej krajiny: Eurostat, „štátni príslušníci tretích krajín vrátení do tretej krajiny na základe rozhodnutia o návrate“ [migr_eirtn]; cit. 19. 11. 2014
Nigérijskí ŠPTK, ktorým bola poskytnutá pomoc pri návrate a reintegračná pomoc: národné štatistiky NKB EMN zozbierané prostredníctvom ad-hoc prieskumu EMN č. 2014.593 „Programy návratu a reintegrácie v západoafrických krajinách“

* Spojené kráľovstvo Počet osôb, ktorým bola poskytnutá reintegračná pomoc: Spojené kráľovstvo poskytlo štatistické údaje o počte asistovaných dobrovoľných návratov v prípade žiadateľov o azyl ako približný počet osôb, ktorým bola poskytnutá reintegračná pomoc za kalendárny rok. Reintegračnú pomoc je možné poskytnúť aj niektorým nelegálnym migrantom, ktorí nežiadali o azyl a vracajú sa v rámci programu AVRR, údaje o počtoch takýchto prípadov sa však nezverejňujú. Zdroj: Imigračné štatistiky Ministerstva vnútra, júl až September 2014. (Tabuľka rv_06: Removals and voluntary departures by country of destination and type: <https://www.gov.uk/government/publications/immigration-statistics-july-to-september-2014/immigration-statistics-july-to-september-2014#removals-and-voluntary-departures-1>)

Tabuľka č. 3: Poznámky

Zdroj: Ghanskí ŠPTK, ktorým bolo vydané rozhodnutie o návrate: Eurostat, „štátni príslušníci tretích krajín, ktorým bolo vydané rozhodnutie o návrate“ [migr_eiord]; cit. 19. 11. 2014
Ghanskí ŠPTK vrátení do tretej krajiny: Eurostat, „štátni príslušníci tretích krajín vrátení do tretej krajiny na základe rozhodnutia o návrate“ [migr_eirtn]; cit. 19. 11. 2014
Ghanskí ŠPTK, ktorým bola poskytnutá pomoc pri návrate a reintegračná pomoc: národné štatistiky NKB EMN zozbierané prostredníctvom ad-hoc prieskumu EMN č. 2014.593 "Programy návratu a reintegrácie v západoafrických krajinách"

* Spojené kráľovstvo Počet osôb, ktorým bola poskytnutá reintegračná pomoc: Spojené kráľovstvo poskytlo štatistické údaje o počte asistovaných dobrovoľných návratov v prípade žiadateľov o azyl ako približný počet osôb, ktorým bola poskytnutá reintegračná pomoc za kalendárny rok. Reintegračnú pomoc je možné poskytnúť aj niektorým nelegálnym migrantom, ktorí nežiadali o azyl a vracajú sa v rámci programu AVR, údaje o počtoch takýchto prípadov sa však nezverejňujú. Zdroj: Imigračné štatistiky Ministerstva vnútra, júl až September 2014. (Tabuľka rv_06: Removals and voluntary departures by country of destination and type: <https://www.gov.uk/government/publications/immigration-statistics-july-to-september-2014/immigration-statistics-july-to-september-2014#removals-and-voluntary-departures-1>)